

MEDITERANSKI KRUG KAMEROM

Kretanje tijela, kretanje kamere, kretanje same Zemlje i svemira, sve to ujedinjaju Meštrovićevi video-radovi

TONI MEŠTROVIĆ
VRTOGLAVI KRUGOTOK

MMSU, Rijeka
3. - 20. prosinac 2015.

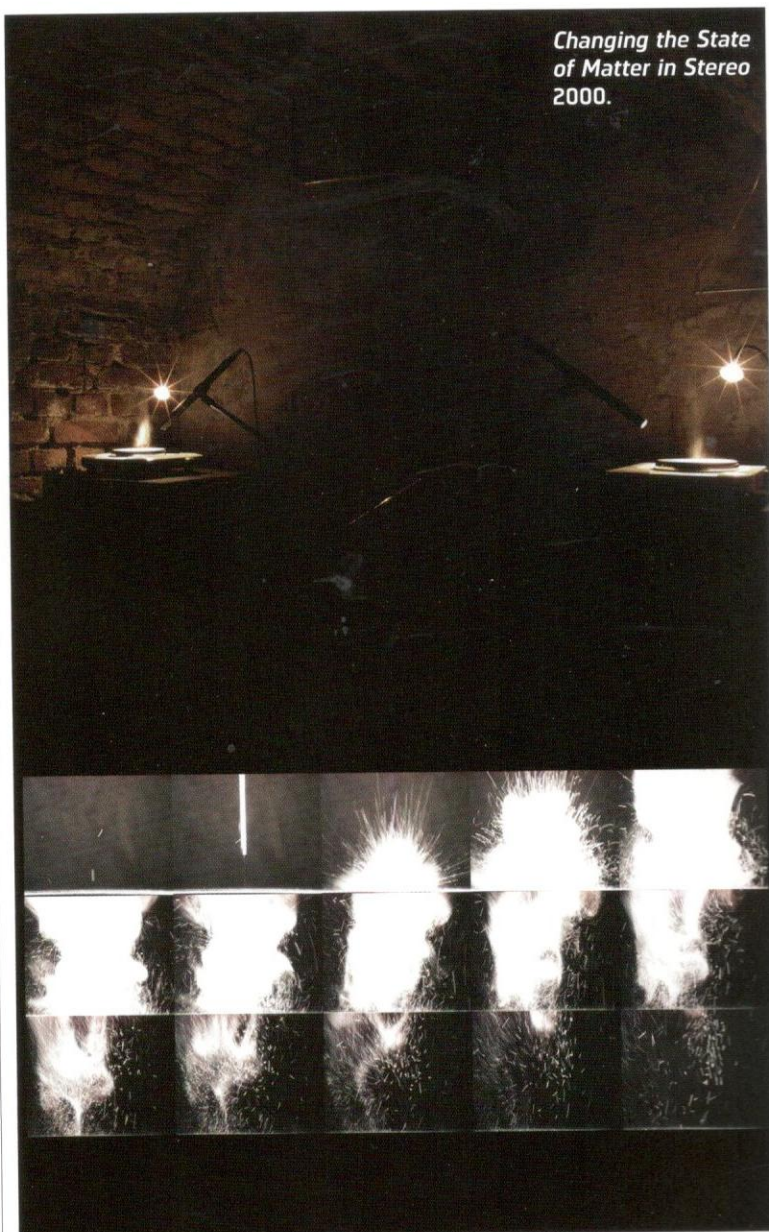
Piše: Neva Lukić

JOŠ OD NAJRANIJIH DANA monotipija nastalih tijekom studija, Tonija Meštrovića zaokuplja iskon Mediterana te mu biva glavnim pokretačem stvaralačkoga rada. U početku se radilo o „monotipijama s motivima udice ili duhovitim privremenim instalacijama punih organskih ostataka (srži jabuke, kostura galebova i ponovno udica) „ (Jasna Jakšić za emisiju *Triptih*, Hrvatski radio 3, 2004.), a potom će takve i slične motive početi prikazivati na video-radovima čije će prostore u mnogo slučajeva zauzimati more, na različite načine more. Kao da se ono, u nekoj varijaciji tehnike dekalomanije, otisnulo na objektiv kamere i ispunilo prostor ekrana svojim grafizmima u pokretu. Pjena postaje crtež mora. Mjehurići, njegove umanjene skulpture što vode u ponore i dubine. U ovome kontekstu možemo spomenuti video film *Abyssos* (2004.) koji, iako nije prikazan na izložbi *Vrtoglavi krugotok* u MMSU u Rijeci, objedinjuje neke ondje izložene radove, nastale prije samoga filma kao samostalne video-instalacije. Riječ je o nekoliko radova, koji su kasnije postali segmenti spomenutog filma – *The state of mind* (2003.), *A blue note* (2003.), *Lanterna* (2003.).

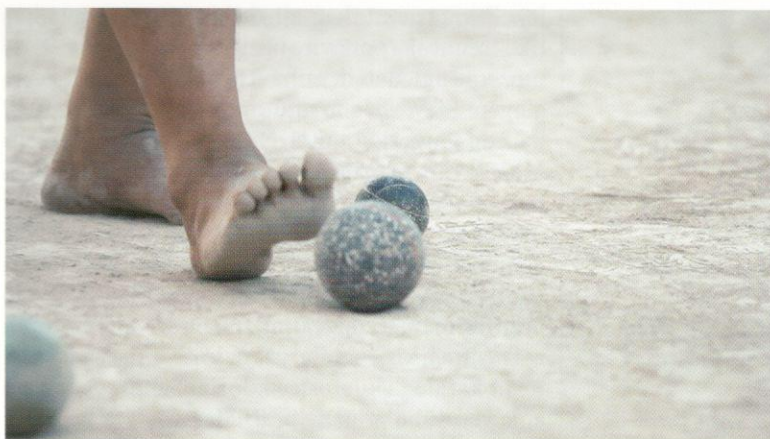
Odvojeno raspoređeni na izložbi, oni su lajtmotivi koji je vezuju u jedinstveni prostorni organizam. Primjerice, *The state of mind* je dvokanalna instalacija koja prikazuje samoga umjetnika (no skoro da bi to mogao biti bilo tko), u dva različita stanja – stanju smirenosti i stanju hektičnosti. Budući se stanja manifestiraju kroz medij vode, jer u oba se slučaja akter nalazi u moru (autor se, među ostalim bavi i ronjenjem), ona ipak gube dimenziju autoreferencijalnosti (autobiografskog) te postaju višeznačna i univerzalna. Na jednoj projekciji promatramo opuštenu tijelo koje se odmara na vodi, gotovo u stanju blaženstva. Rad je sniman podvodnom kamerom iz morskih dubina, tako da je tijelo sa svih strana okruženo vodom i refleksijama svjetlosti na njoj površini. Druga se pro-

jekcija na trenutak upali, da bi se potom za nekoliko trenutaka ponovno ugasila. Na njoj tek na tren možemo ugledati lice umjetnika koji vrišteći maše glavom lijevo-desno unutar mora, kao da se guši, kao da ga vrtlog guta. U ovoj video-instalaciji Meštrović povezuje stanja prirode s našim mentalnim stanjima, što nas naposljetku dovodi do meditativnih pred-stanja koja vode u život (dijete u majčinoj utrobi) ili do onih hektičnih koja mogu voditi u smrt (vrtlog koji uništava). Voda je ovdje pred-element u koji se umjetnik vraća...“Okretima, zavrtajima, krugovima, vrtlozima“, čime započinje tekst kataloga kustosice izložbe Sabine Salamon koja već dulje vrijeme prati Meštrovićev rad, „izdvaja se ideja kružnosti na ovoj izložbi.“

U ovim radovima cirkularnosti se prilazi iz različitih perspektiva i na različite načine, a sam medij videa možda je jedini, uz onaj tjelesni, idealan katalizator kroz koji se njoj protočnosti

*Changing the State
of Matter in Stereo
2000.*

ing 2 prikazuje umjetnika u gardističkoj uniformi. Lice mu izlazi iz kadra. Promatrač zaključuje da je ponovno riječ o umjetnikovom osobnom iskustvu, ali Meštrović i ovdje drži distancu te ostaje ravnopravnim objektom ostalim ondje prikazanim objektima, poput ključeva koje vrti u ruci. Tanka je granica između meditativnosti i ispiranja mozga, kao da želi poručiti umjetnik...

Rad *Black Sun* jedan je od onih Meštrovićevih radova koji se bave mediteranskom tradicijom, u ovom slučaju boćanjem. Vidimo dijelove udova muškaraca i boće, malene kugle koje se pokreću na terenu. U ovome kontekstu neprestanih okretaja, promatrač se neminovno mora podsjetiti na makete planeta Sunčevog sustava kojima upravlja neka neovisna energija. Također, boće su kuglasti objekt, pa se ovome radu može pristupiti i na skulpturalan način, kao nekoj vrsti iskonske, primordijalne kinetičke skulpture. Ono što je kustosica Sabina Salamon napisala za naredni rad koji ćemo spomenuti, može se primijeniti i na *Black Sun*. Riječ je o radu *Continuum Continuus 1* (2007.) koji u zasebnoj prostoriji prikazuje repetitivnu radnju vrtnje kamena u ruci (više je različitih slika preklapljeno i potom usporeno). Salamon piše: „Beskonačna vrtnja ka-

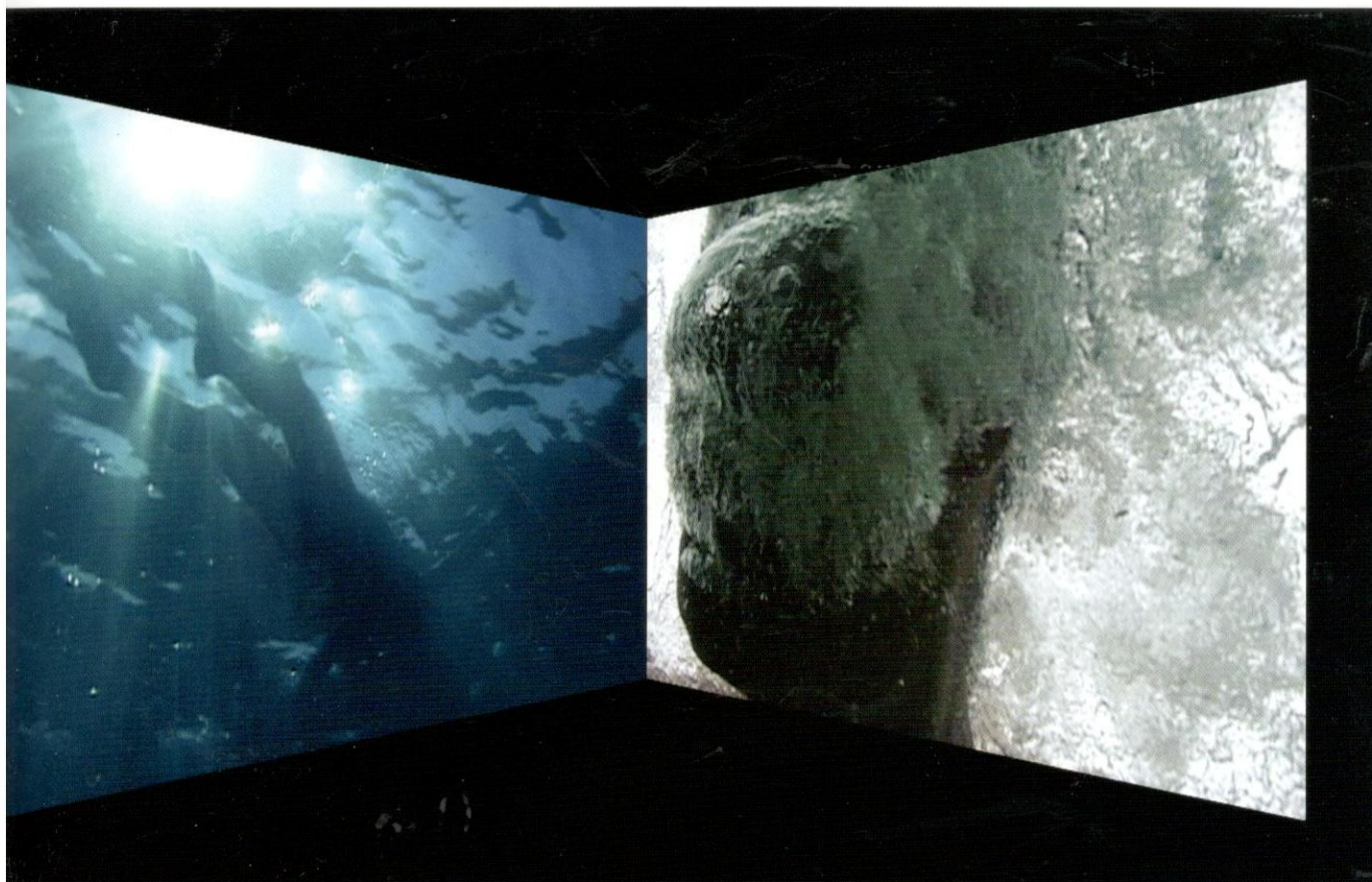
uopće može pristupiti. Kretanje tijela, kretanje kamere, kretanje same Zemlje i svemira, sve to ujedinjuju Meštrovićevi video-radovi. Kružnost dobiva različite dimenzije, na nju se gleda s distance, njoj se prilazi, u njoj se nalazimo, njome smo obuhvaćeni ili grebemo po njenoj površini, ona na nas kapa i s nama se stapa, ponekad brza, ponekad lagana. Postavom ovih trinaest radova u prostoru MMSU-a, vrtnja kao da je postala skulptura u kretanju i stajanju, koliko je dimenzija dobila, i iz koliko je različitih kutova gledanja možemo promatrati. Spomenimo video-rad *Vertigo #5 (Rijeka)*, iz 2013. koji se uz već spomenuti *The state of mind*, te još neke druge radove o kojima ćemo govoriti u ovom tekstu, prikazuje u najvećoj dvorani prostora. Rad je projiciran na bijelo lebdeće platno postavljeno poprečno u odnosu na zidove na koje su projicirani ostali radovi, što kvadratnom tlocrtu prostorije daje osjećaj protočnosti. U tom se radu, poprilično brzo, rotira slika riječkoga lukobrana Molo longo, te promatrač ne može zadržati niti jednu misao, niti jednu sliku, već se jedino bez susprezanja može prepustiti vrtoglavici, dopustiti mediju videa da ga uvede u istinu, u vrtnju, u stvarno stanje stvari. Osim već spomenutog rada *The state of mind*, drugi su radovi koji okružuju ovaj rad, projicirani na zidove – *Brain washing 2* (2000.) i *Black Sun* (2015.) *Brain wash-*

Continuum Continuus 01 2007.

gore: *Black sun* 2015.

mena u ruci primjer je udvostručenja principa kružnosti - i sadržaj i forma potpomažu ukidanju vremena ne dovodeći ga u pitanje, nego ga čineći bezvremenim. Uklopljenim u sadašnje vrijeme, bez projekcije u budućnost, ili sjećanja na prošlost.“ Također, u oba rada važan je zvonak zvuk koji se čuje, bilo boća koje se odbijaju jedna o drugu, bilo zvuk koturanja kamena. U *Continuum Continuus 1*, postoji čak više različitih izvorišta zvuka (autor je snimao koturanje kamena po

različitim kamenim površinama) što stvara ritam i melodiju koja promatrača uvodi u svojevrsnu mantru. Eklatantan primjer Meštrovićeva osobnog, ali ponovno i univerzalnog kontinuuma sljedeći su radovi: *O-tok (Malta)* (2015.), *O-tok (Macaknara)* (2005.), *Horizon (Macaknara)* (2010.), *Horizon (Ramallah- Tel Aviv)* (2011.). Oni kružnosti, a neki od njih i video-skulpturalnosti, ponovno pristupaju iz novih kutova. Prikazuju različite otoke, odnosno Mediteranske krajolike čija se slika na ovaj ili onaj način rotira, s time da je, dakako, i sam otok cirkularnog oblika. Kao što je pisala Salomon povodom Meštrovićeve izložbe u MKC u Splitu (2012.): „Snimke otoka Macaknare formulirao je kroz dva zrcalno suprotstavljena koncepta kružnosti i dva medija- u prvome slučaju fotografije, u drugome videa,“ budući da u *O-tok (Macaknara)*, a i u *O-tok (Malta)*, koristi medij fotografije i tehniku *morpha* kako bi generirao slike između fotografija, a u ostalim slučajevima (*Horizon*, *Macaknara*, *Horizon*, *Ramallah- Tel Aviv*), koristi medij videa. Tehnikom *morpha* postiže trodimenzionalnost i skulpturalnost same video-slike koja djeluje gusto i opipljivo.

Skulpturalnošću 3 D slike Meštrović se bavio i na samome početku svoje karijere video-umjetnika, eksperimentirajući sa samim medijem, koristeći različite efekte, softvere, animacije. Na izložbi je izložen rad *Lanterna* (2003.), koji sam umjetnik naziva video-skulpturom te pojašnjava da

The State of Mind 2002.

je riječ o 2D slici koja se ponaša kao 3D, rotirajući se oko sebe same. Eksperiment je uvelike prisutan i u video/audio instalaciji gdje i sam naslov zvuči tehnički-znanstveno: *Changing the state of matter in stereo* (2000.). U izdvojenom boksu kapljice vode postepeno kapaju iz cjevčica na dva upaljena kuhala. Pokraj njih se nalaze mikrofoni i kamere koje u stvarnome vremenu prenose sliku isparavanja vode na dva vanjska zida toga prostora. Ovaj rad također, na nadasve fizički način ujedinjuje različite točke Meštrovićeva stvaralaštva: vodu kao počelo koje okružuje i biva okruženo, manje ili više manipuliran zvuk koji je uvijek važan čimbenik (te je uvijek onaj izvorni koji je nastao tokom snimanja i koji ono fizičko u njegovim radovima još dodatno naglašava), igranje pojmom vremena, repetitivnost, i na kraju sklonost prema eksperimentu i istraživanje samoga medija videa na što je uvelike utjecao njegov boravak u Kölnu na poslijediplomskom studiju Mediekunst gdje je uz mnoge druge radove (primjerice video- instalacije *The state of mind*, *A blue note*, *Lanterna*) izložene na izložbi nastao i ovaj. Na samoj projekciji isparavanja vode u radu *Changing the state of matter in stereo*, isparavanje više nalikuje iskričavom varenju, kao da se i kružnost same ove izložbe zatvara u samoj toj slici. Voda postaje vatra, gore postaje dolje i sve se samo vraća jedno drugome, ali uvijek kroz oko objektivu, efekta, odnosno nekog softvera. ■